

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

Онлайн-захід Відділу Культурно-цивілізаційних досліджень Інституту Культурології НАМУ
у межах фундаментального наукового дослідження «Тенденції модернізації
культурних практик українського суспільства в контексті європейської інтеграції»

Міждисциплінарний Круглий Стіл

«Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження»

Історичні дискурси меморативності в Україні та у світі.

*Ризики та виклики культурі пам’яті за умов культури скасування
(декомунізація, деколонізація; гендерний, расовий та екоактивізм).*

Меморативні практики в умовах повномасштабної війни росії проти України.

Фото- та відеонаративи як меморативні прояви.

Новітні форми фіксації культури пам’яті за участю цифрових активностей.

П’ятниця 1 грудня 2023. MS-Teams conference

Організатори:

Король Денис Олександрович : кандидат наук (культурологія), доцент,
(доцент кафедри культурології НаУКМА; ст. наук. співробітник Відділу
культурно-цивілізаційних досліджень Інституту Культурології НАМУ)

Демчук Руслана Вікторівна : доктор наук (культурологія), доцент,
(професор кафедри культурології НаУКМА; пров. наук. співробітник Відділу
культурно-цивілізаційних досліджень Інституту Культурології НАМУ)

За сприяння кафедри культурології факультету гуманітарних наук
Національного Університету «Києво-Могилянська Академія».

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

Хід онлайн-події та лінк до приєднання:

https://teams.microsoft.com/l/meetup-join/19%3ameeting_YzQwZDk1NTItZDg1Ny00MWZiLWJiNGUtNzExNTA2NWY1MDVj%40thread.v2/0?context=%7b%22id%22%3a%22b8cbfe43-c90c-4bea-84ae-be5d6d8a5f52%22%2c%22oid%22%3a%228cde898e-9408-4c05-9878-35c912052d18%22%7d

13:30 – початок

(рекомендовано долучатися трохи заздалегідь, аби пересвідчитися в успішному сполученні, в роботі всіх систем зв’язку та способів трансляції)

Вступне слово організаторів та керівництва Інституту Культурології

13:45 – старт секційних виступів

17:30 – орієнтовний час обговорення та підведення підсумків

Регламент :

Доповідь – до 15 хвилин

Її потенційне обговорення чи/та запитання доповідачу: 3-7 хв

Робочі мови: українська та English.

Секції та доповіді Круглого столу :

* *Історичні дискурси меморативності в Україні та у світі*

Берегова Олена (ORCID: 0000-0003-4384-9365)

: Українсько-польські культурні зв’язки пізніх радянських часів: трансформація пам’яті (на основі архівних джерел)

Остафійчук Інна

: Меморативні практики як репрезентація історичного минулого

* *Ризики та виклики культурі пам’яті за умов культури скасування (декомунізація, деколонізація; гендерний, расовий та екоактивізм)*

Грудка Орися (ORCID: 0000-0002-9320-324X)

: Фейсбук-дискусії про участь у спільних літературних подіях з росіянами під час війни: колізії культури скасування онлайн

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

Павліченко Мирослав
: Кобзарство-лірництво в Пострадянському Світі

Руденко Сергій (ORCID: 0000-0002-2319-1845)
: Методологічна злиденність Деколоніалізму

* Меморативні практики в умовах повномасштабної війни росії проти України

Богущий Артем (ORCID: 0009-0002-8983-4759)
: Комеморативні практики як культурне протистояння в російсько-українській війні

Гончаренко Надія (ORCID: 0000-0003-2588-0991)
: Культурна деколонізація України в умовах воєнного стану: завдання, виклики, можливості

Демчук Руслана (ORCID: 0000-0002-4401-8953)
: Мнемодид як інтенція російсько-української війни

Довганик Олесь (ORCID: 0000-0002-7429-2013)
: Специфіка розуміння політики пам’яті крізь призму культурних кодів у промовах В. Зеленського в 2022-2023 роках

Киридон Алла (ORCID: 0000-0003-4375-5350)
: Війна як травма: кодування пам’яттєвих смислів

Латиш Юрій (ORCID: 0000-0001-5884-5522)
: Деколонізація пам’яті під час російсько-української війни: як подолати синдром Хоми Гудзя

* Фото- та відеонаративи як меморативні прояви

Гвашина Олександр (ORCID: 0000-0001-7454-9723)
: Медійна репрезентація та фіксація практик насилля на полі бою в часи російсько-української війни

Недавня Ольга (ORCID: 0000-0003-4634-1137)
: Меми й фотоколажі українських героїв з релігійною та міфологічною тематикою як вітчизняна інформаційна зброя у війні з російським агресором

Нікішенко Юлія (ORCID: 0000-0002-1671-7378)
: Практики пам’яті на прикладі сімейного фотоальбому

Чміль Ганна (ORCID: 0000-0001-6569-1066)
: Експансія візуального простору екрану: від «розчаклування» часу до «синхронізації» локальних історій

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

* *Новітні форми фіксації культури пам’яті за участю цифрових активностей*

Божнюк Аліна

: Пам’ять речей матеріальної культурної спадщини в умовах антикварних проєктів

Король Денис

(ORCID: 0000-0001-9709-547X)

: Меморативна актуалізація проблематики «цифрового безсмертя»

Кузнецова Інна

(ORCID: 0000-0002-4292-2092)

: Система резистентності людства за кризових умов інформаційної гіперінтенсивності життя

Анотації / Резюме виступів:

(більш повні Матеріали до Круглого столу планується оформити в тематичну збірку, котру буде оприлюднено найближчим часом.)

* *Історичні дискурси меморативності в Україні та у світі*

Берегова Олена : доктор мистецтвознавства, професор, заступник директора з наукової роботи ІК НАМУ (Київ), стипендіатка NAWA (Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, Польща)

: УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ КУЛЬТУРНІ ЗВ’ЯЗКИ ПІЗНІХ РАДЯНСЬКИХ ЧАСІВ:
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАМ’ЯТІ (НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ)

Колоніальна політика Росії щодо республік колишнього Радянського Союзу призвела до того, що природний творчий обмін між культурами був порушений і заблокований. Постійна присутність "третього" в українсько-польських відносинах значно збіднювала творчий обмін між двома культурами, перешкождала розвитку європейських прагнень України та визнанню її культурних здобутків на міжнародному рівні.

Уперше оприлюднені невідомі раніше матеріали бібліотеки та архіву Спілки композиторів Польщі розширюють наше уявлення про українсько-польську співпрацю у сфері культури і мистецтва в пізні радянські часи. Ці документи свідчать про те, що крім нечисленних офіційних контактів, фактів наукової співпраці, участі в міжнародних музичних фестивалях і конкурсах тощо, які завжди узгоджувалися з офіційними радянськими інстанціями в Москві, існували альтернативні канали міжкультурної комунікації, а саме: приватне листування між українськими митцями та Спілкою польських композиторів, обмін інформаційними матеріалами, музичними творами, записами. Це відповідало природному прагненню українських митців бути частиною європейських і світових культурних процесів і проклало шлях до широкої європейської репрезентації культури України в часи відновлення незалежності.

* *Ризики та виклики культурі пам’яті за умов культури скасування
(декомунізація, деколонізація; гендерний, расовий та екоактивізм)*

Грудка Оріся : аспірант кафедри культурології НаУКМА,

ФЕЙСБУК-ДИСКУСІЇ ПРО УЧАСТЬ У СПІЛЬНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ПОДІЯХ З РОСІЯНАМИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: КОЛІЗІЇ КУЛЬТУРИ СКАСУВАННЯ ОНЛАЙН

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

The culture of memory amid Russia's full-scale war against Ukraine is evolving not solely at an institutional level but also through the narratives shared during testimonies about the conflict, especially within the context of international literary events. While many Ukrainian authors see testifying about the war as a mission, they also advocate for boycotting events with Russian authors. This involves conveying to event organizers the inappropriateness of including even “good” liberal Russians, and the impossibility of dialogue between Ukrainian and Russian writers during wartime. Consequently, many Ukrainian writers have declined participating in events with Russians, whether in discussions or festivals featuring Russian authors.

The participation of Ukrainian writers in international literary events with Russians has sparked heated debates in the Ukrainian cultural community, occurring primarily on Facebook. Analysing these Facebook discussions reveals the features and limitations of personal writing on social media. Specifically, Facebook's structure situates discussions within individual profiles, impacting their nature. Moreover, despite notions of social media fostering diverse opinions, Facebook's architecture and culture likely promotes consensus and conformity within discrete bubbles.

Павліченко Мирослав : здобувач наук. ступеню магістра в НаУКМА за спеціальністю «Культурологія»

КОБЗАРСТВО-ЛІРНИЦТВО В ПОСТРАДЯНСЬКОМУ СВІТЛІ

The report emphasizes the importance of kobzar-lyrnyk tradition for Ukrainian culture and examines the Soviet government's policy, which simultaneously utilized kobzars for propaganda while seeking their eradication. This strategy distorted the perception of kobzar-lyrnyk tradition, associating the contemporary image with Soviet stereotypes.

The report calls for scholarly research to restore the authentic history of kobzar-lyrnyk tradition and determine its significance for Ukrainian identity and cultural memory.

Руденко Сергій : доктор культурології, доцент,
доцент Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ)

МЕТОДОЛОГІЧНА ЗЛИДЕННІСТЬ ДЕКОЛОНІАЛІЗМУ

- Ресентимент і політична маніфестація як основа наукового деколонізаційного дискурсу
- Інтелектуальне відображення інерції краху колоніалізму та та спричиненого цим цивілізаційного напруження
- Хибність ототожнення колонізованого мислення та колонізації предмету мислення. Ресентиментальна контагіозність
- Марні спроби приладжування деколонізаційного дискурсу до тлумачення української історико-культурної спадщини Викривлення спадщинного підходу
- Гібридний російський неокolonіалізм
- Метод музейницької деконструкції як альтернатива деколоніалізму

** Меморативні практики
в умовах повномасштабної війни росії проти України*

Богуцький Артем : здобувач наук. ступеню магістра в НаУКМА за спеціальністю «Культурологія»

КОМЕМОРАТИВНІ ПРАКТИКИ ЯК КУЛЬТУРНЕ ПРОТИСТОЯННЯ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

The contemporary Russian-Ukrainian conflict, spanning over nine years, transcends traditional military confrontations, manifesting as a profound struggle for cultural identity and historical truth. This review delves into the significance of commemorative practices in both countries, emphasizing their role in shaping national consciousness and promoting societal cohesion.

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

Russian commemorative practices prioritize the sacralization of death and the glorification of Russian achievements, often associated with justifying aggression. In contrast, Ukrainian commemorative practices aim to unite the nation in preserving national identity and defending territorial integrity.

While the two nations share some commemorative practices, their fundamental divergence lies in their underlying intentions. Russia seeks to legitimize aggression by sanctifying death, whereas Ukraine focuses on commemorating the sacrifices made in its fight for statehood and condemning war crimes.

The review concludes that this confrontation is likely to persist in the future, with memorial practices continuing to play a vital role in consolidating these societies towards their respective goals.

Гончаренко Надія : с.н.с. відділу культурної спадщини і пам’яткоохоронної справи ІК НАМУ.

КУЛЬТУРНА ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАВДАННЯ, ВИКЛИКИ, МОЖЛИВОСТІ

Формуючи структури суспільного (мілітарного, економічного, культурного) домінування, колоніалізм вибудовує у публічному дискурсі уявлення про розмаїті мовні й національні спільноти як про «другорядні», «неповноцінні», «неіснуючі», себто неспроможні самостійно створювати і розвивати політичні системи, зберігати культурну спадщину й реалізовувати самобутній культурний потенціал.

Прикметно, що СРСР, залишаючись до кінця ХХ ст. однією із найбільших імперій і використовуючи жорстокі практики упокорення, а також «стратегічне замовчування», «культурне насильство» й «епістемічну несправедливість» щодо численних націй, пропагував риторику «антиколоніальної боротьби», себто звільнення колонізованих європейськими країнами народів Африки, Азії та Південної Америки. Власне, ця «антиколоніальна» риторика досі «працює» у багатьох країнах. А звинувачення США та західноєвропейських країн у колоніалізмі використовується рашистською імперією для обґрунтування власних претензій до України, знищення її суб’єктності на політичній і культурній мапі світу.

Перехід росії до використання «твердої» сили зброї замість «м’якої» сили культури сприяє вирішенню цієї інтелектуальної дилеми на користь визначення посткомуністичного простору як частини постколоніального світу. Тож виклики, що постали перед українськими науковцями в реаліях воєнного часу, стосуються не лише деконструкції імперської ідеології та історичної міфології, але й прискіпливого аналізу, в який спосіб ця міфологія формувалася, як вона поширювалася в інших країнах, як вона впливає на рецепцію у світі теперішньої російської війни проти України.

Демчук Руслана : доктор культурології, доцент, професор кафедри культурології НаУКМА, п.н.с., зав. відділом культурно-цивілізаційних досліджень ІК НАМУ

МНЕМОЦИД ЯК ІНТЕНЦІЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

This report concerns a relatively new research direction – «politics of space» and its interaction with the «politics of memory» as a set of socio-cultural practices aimed at representing the past. In the case of this mentioned synthesis, images shaped by the political context related to the functioning of power are actualized. The corresponding monuments, as symbols of nation-building, serve as material embodiments of «state memory». They are primarily subject to mnemocide, a form of deliberate struggle against memory by aggressors, which is traced in the report through specific examples from the course of the Russian-Ukrainian war. Specifically, it highlights the missile attack from the Russian Federation that occurred on October 10, 2022, targeting the memorials in Kyiv: the column of Magdeburg Law, monuments to T. Shevchenko, M. Hrushevsky, and Prince Volodymyr. The report analyzes the reasons behind this attack in the mode of «memory assault» and its humanitarian consequences.

Довганик Олесь : аспірант кафедри культурології НаУКМА,

СПЕЦИФІКА РОЗУМІННЯ ПОЛІТИКИ ПАМ’ЯТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ У ПРОМОВАХ В. ЗЕЛЕНСЬКОГО В 2022-2023 РОКАХ

The study defines the role and place of memory policy in the socio-cultural dimension. It is carried out a general characterization and decoding of the concepts of "memory policy", "place of memory", "cultural code". The author identifies and analyzes the main cultural codes in V. Zelensky's speeches dedicated to the Independence Day of Ukraine in 2022-2023. The article reveals the essential content and conceptualization of the policy of memory in V. Zelensky's rhetoric. The specifics of the construction and implementation of practices of

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

influence of V. Zelenskyy's memory policy on the perception of social reality by Ukrainian citizens in the context of a full-scale war are demonstrated.

Киридон Алла : доктор історичних наук, професор,
директор Державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво» (Київ)

ВІЙНА ЯК ТРАВМА: КОДУВАННЯ ПАМ'ЯТТЄВИХ СМИСЛІВ

У контексті *Memory Studies* «пам’ять» розглядаємо як важливий метод осягнення травми війни та її впливу на суспільство, формування наративу, репрезентацій, комеморативних практик тощо. Поняттєва сітка задекларованої проблеми: війна, травма, культурна травма, травматична подія, травматичний досвід війни, пам’ять, травматична пам’ять, колективна пам’ять, пост-пам’ять, ідентичність. Гіпотеза дослідження зводиться до взаємозалежності й взаємообумовленості колективної пам’яті про травматичні події та культурних кодів доби. При цьому травма і пам’ять розглядаються не як психологічний, а передовсім як соціальний і культурний феномен.

Від початку травма соціально пов’язана зі становленням, динамікою означення. Історична травма має трансгенераційні механізми передачі. Передача травми через покоління відбувається не прямим шляхом, а опосередковується низкою механізмів.

Колективна пам’ять є продуктом конкретної культурної формації, відтак виступає ретранслятором уявлень про минуле та «зчитується» в конкретний час репродукування чи конструювання. Травма російсько-української війни 2014–2023 рр. перебудовує існуючі аксіологічні пріоритети й щонайменше на два-три покоління стане основою нашої колективної пам’яті, кодуючи пам’яттєві смисли. Йдеться про пам’ять, основувану на травматичному досвіді війни.

Латиш Юрій : кандидат історичних наук, доцент,
запрошений дослідник в Європейському гуманітарному університеті (Вільнюс)

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ ПАМ’ЯТІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ЯК ПОДОЛАТИ СИНДРОМ ХОМИ ГУДЗЯ

Основною складовою української політики пам’яті під час війни є деколонізація, як продовження декомунізації та дерусифікації. Деколонізація пам’яті передбачає видалення з публічного простору символів – назв і пам’ятних знаків, які вважаються маркерами російської імперської політики. Очікуваний результат деколонізації – знищення будь-яких культурних та історичних зв’язків між Україною та Росією, щоб ніхто не вважав українців і росіян ні «одним народом», ні «братніми народами».

Реалізація політики деколонізації включає законодавче регулювання політики пам’яті, знищення пам’ятників, перейменування топонімів, пов’язаних з Росією та Радянським Союзом, переосмислення свят, зміни у шкільному курсі історії, вилучення російської та радянської літератури з бібліотек. На практиці політика деколонізації найчастіше зводиться до руйнівних актів та рестриктивних практик. Такі дії нагадують поведінку селян з повісті Михайла Коцюбинського «Fata Morgana», які під проводом вічного наймита Хоми Гудзя нищать будинок, ламають меблі, палять гуральню лише тому, що все це панське (у нашому випадку – імперське/радянське). Постає необхідність створення позитивної візії й креативного контексту деколонізації. Як досягти того, щоб деколонізація стала імпульсом до культурної творчості, подолання (само)геттоїзації української гуманітаристики у світі, (пере)відкриття сусідніх спільнот?

Міждисциплінарний круглий стіл “Трансформація культури пам’яті за кризових умов та практики її збереження”

** Фото- та відеонаративи як меморативні прояви*

Гвашина Олександр : старший викладач кафедри культурології НаУКМА

МЕДІЙНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ТА ФІКСАЦІЯ ПРАКТИК НАСИЛЛЯ НА ПОЛІ БОЮ В ЧАСИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Contemporary technologies widely used on the battlefield give almost direct access to those far from the frontline to what is called sensitive content. Since the outburst of the war, Ukrainian society (and, on the other side of the fence, the Russian one) has been consuming scenes of violence, suffering and death of the enemy in unlimited and rarely censored quantities. This not only has become a kind of leisure but also generates a common affect of joy and satisfaction in view of homicide. Furthermore, as the drone cameras fix in most precise detail all kind of wounding, suffering and death, the violation of intimacy takes place. As there is no disgust nor obscenity any more, the gaze of the observer of a victim has no limits and thus becomes sadistic. In times when the value of a human life becomes ephemeral, spectacular violence seems to turn into a basis of a social play.

Недавні Ольга : кандидат філософських наук, с.н.с. Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАНУ

МЕМИ Й ФОТОКОЛАЖІ УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇВ З РЕЛІГІЙНОЮ ТА МІФОЛОГІЧНОЮ ТЕМАТИКОЮ ЯК ВІТЧИЗНЯНА ІНФОРМАЦІЙНА ЗБРОЯ У ВІЙНІ З РОСІЙСЬКИМ АГРЕСОРОМ

During the war, the memory of national heroes, religious and mystical defenders naturally becomes actualized. Creative interpretation and visual embodiment of this memory becomes a weapon in the information war, a means of raising the spirits of fellow citizens and preserving the memory of past and present exploits. The Internet contains numerous memes and photo collages representing heroes of past and present times. A significant proportion of such works contain religious and mythical accents. This is natural in view of the significant presence of religious and legendary-mythological narratives in the folk memory. They are still useful today. In photo collages and memes, such figures as Jesus, Mother of God, Saint Volodymyr, Saint Olga, Angels etc. are pictured, often with weapons and in camouflage uniform, supporting Ukrainian fighters. The ancient Kyiv dragon Serpent Horynych together with the capital's talisman symbol archangel Mykhailo, help protect the native city from foreign attackers. Some of the memes also feature other European legendary images and symbols. Through these masterpieces of folk memory and memes creativity, abundantly distributed on the Internet, the past helps the present to preserve the future. This memory and this creativity will live on and inspire us for further efforts in the name of our victory.

** Новітні форми фіксації культури пам’яті
за участю цифрових активностей*

Божнюк Аліна : здобувач наук. ступеню магістра в НаУКМА за спеціальністю «Культурологія»

ПАМ’ЯТЬ РЕЧЕЙ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ АНТИКВАРНИХ ПРОЕКТІВ

Since the onset of the Russo-Ukrainian war, Ukrainians have exhibited a heightened interest in their own culture as a potential source of self-identification. This has led to the emergence of new antique projects that sell items of Ukraine's material cultural heritage on online platforms. The authors assert that these objects possess a memory—a memory of who created them and under what circumstances, how they were utilized, and a recollection of all the events they have witnessed. Analyzing the concept of "the memory of the objects," the authors underscore the importance of preserving information about these objects, which antique projects often overlook. Such oversight can result in an underestimation of the significance of these items, the creation of myths, and the distortion of information by the adversary in the information-cultural warfare. Emphasis is placed on the critical need for a serious approach to preserving the memory of objects comprising Ukraine's material cultural heritage, recognizing them as a substantial component of the national memory.